

Een twintigtal Duitse dragonders in feldgrau-uniform staken te Gemmenich iets na halfacht de grens over op dinsdagmorgen 04 aug 1914. Het Duitse 1e Leger, zijnde 13 infanteriedivisies, onder leiding van generaal Alexander von Kluck kwam om 08.02u over de grens. De 'Operatie Hannibal' was begonnen. Tegen de avond was generaal von Emmich met 6 infanteriebrigades en 3 cavaleriedivisies aan de Maas bij Visé. Alzo bleef hij buiten het geschut van de Luikse forten.

Op de burchttoren te Brustem werd een observatiepost ingericht door het Belgisch leger. 's Woensdags, 05 aug., sloegen de Duitsers een vooruitgeschoven verkenningshoofdkwartier op in de velden van Brustem, genaamd 'De Gulden Bodem' om sabotage te plegen aan spoorlijnen en telefoonverbindingen. Het waren manschappen van het cavaleriekorps van generaal von der Marwitz. Ze droegen lange, met stalen punt voorziene lansen en waren omhangen met een heel arsenaal van sabels, pistolen en geweren. Er werden enkele Duitse verkenners gevangengenomen. Nabij Ordningen werd een weerspannige uhlaan neergeschoten.

Omstreeks 15.00u op die 5^e aug. vertrokken vanuit Brustem zeven huzaren (01) met lange lansen om een verkennersrit door St-Truiden te ondernemen. Ze reden langs de Brustempoort, over de Grote Markt, door de Stapelstraat in de richting van Staaien. Aan de spooroverweg op de Tiensesteenweg werden ze eindelijk op geweervuur onthaald. De paarden steigerden en de Duitsers keerden terug naar hun kamp nabij Rasop (02).

Deze uitstap mag wel eigenaardig genoemd worden, vermits St-Truiden sedert 19 okt. 1913 een garnizoensplaats was. Een 1.500 man van het artillerieregiment van de Belgische cavaleriedivisie 'De Witte' was ingekwartierd in de kazerne 'Schuttershof', dicht bij de St-Maartenskerk en in het Berchmanshuis. Ze waren toen echter in de richting Namen vertrokken om de vijand tegen te houden. De verkenners waren er vast van overtuigd dat de Belgen, wegens hun neutraliteit, geen weerstand zouden bieden. Even later cirkelde een Duits vliegtuig boven de streek en gooide strooibriefjes uit. Ze vroegen vrije doorgang op het grondgebied en zouden de schade betalen (03).

Langs een omzendbrief van 05 aug. '14 liet provinciegouverneur Henri de Pitteurs-Hiegaerts weten dat Duitse onderdanen uit elke gemeente moesten verdreven worden. Te Brustem waren verscheidene Duitse kloosterzusters in de kostschool van *Saffraenberg*. Zij bleven echter ter plaatse.

In de regenachtige nacht van donderdag op vrijdag 07 aug. Viel de stad Luik. Die dag gaf het fort van Barchon zich over (04). De 13.000 wegvlochtende Belgische soldaten kwamen zich te Brustem en Zepperen verschansen en wierpen langs de Tongerse- en Luiksesteenweg barricaden op. Ook de Belgische cavaleriedivisie onder leiding van generaal Leon De Witte kwam langs Hannuit, Omal, Warnant, Jeuk en Aalst naar Brustem. De staf en drie eskadrons van het 5e regiment

lansiers (05) (cavalerie) verbleven te Brustem en Ordingen. Ze zochten onderdak bij de boeren. Het 1e eskadron logeerde te Zeppe- ren (06).

Zondag 09 aug. 1914 zou een rustdag worden voor soldaten en paarden. Maar op de Luikersteenweg naderde de vijand. Om 11.30u verzamelden de eskadrons van het 5^e regiment, 2e brigade lansiers te Brustem en vertrokken met de ruitersdivisie De Witte in colonne in de richting van Gorseme en Runkelen. Ze gaven dus vrijwillig hun terrein en de stad St-Truiden prijs.

Het dorp werd door de Duitsers doorzocht. Op de Luikersteenweg werden allerhande likeuren uit de verlaten drankhuizen gestolen. Hierdoor liepen sommige militairen bedronken. Landbouwer Ta-chelet van Mielen-boven-Aalst werd in 't veld neergeschoten. Er vielen enkele schoten om de inwoners schrik op het lijf te jagen. Op het Hek (Luikersteenweg) werden mensen uit hun woningen gehaald en mishandeld. Deuren werden ingestampt, ruiten en meubelen stukgeslagen. Twaalf huizen gingen in de vlammen op. Het vuur verteerde in enkele uren woningen en inboedels, de vrucht van vele jaren arbeid. Vier jongelingen nl. Jan Bex, Gerard Smets, Jozef Frisson uit Heers en Robert Maret uit Loncin (07), die reeds kilometers, tussen de paarden vastgebonden, meegesleurd werden, moesten even voorbij de brandende huizen op Lichtenberg 's nachts tegen de achtergevel van het huis Clerinx (08) gaan staan. Ze werden onmeedogend gefusilleerd door de 'Doodskop-huzaren'. Op bevel van de officieren stenigden de woeste soldaten de nog warme en stuiptrekkende lijken van hun slachtoffers en gooiden hen daarna in de mestpoel. Dit waren hun vergeldingsmiddelen. Ze gebruikten wapens en vuur tegen onschuldige en weerloze burgers. De Duitsers aanzagen onze burgerwachten als gewone burgers (vrijeschutters) die zich verzetten. In feite waren de burgerwachten een gemeentelijke bewakingsdienst van vrijwilligers.

In de nacht van zaterdag op zondag 09 aug. staken de Duitsers met hun legermacht de Maas over te Lixhe (09). De Duitse 2e en 4e cavaleriedivisies onder bevel van generaal von Garnier, die behoorden tot het IIe cavaleriekorps van generaal von der Mar-witz, rukten langs Tongeren naar St-Truiden.

De Duitse voorpost van enkele huzaren, die te Brustem in 'De Gulden Bodem' aan Rasop hun kampplaats hadden, doken nu op in het Schurhovenveld te St-Truiden. Ze naderden de stad en schoten op iedereen die ze zagen. Langs de Nieuwpoort en de Schepen Dejonghstraat baanden ze zich al schietend en dodend een weg naar de Brustempoort en de Tongersesteenweg. Een Belgisch lansier, die links op de Pinberg (10), nabij de grens met Brustem, in hinderlaag lag doodde twee huzaren en een paard aan het huis Renotte, een landelijke herberg en boerderij.

Omstreeks 16.00u op die zondag werd de Duitse opmars tot staan gebracht door barrikaden en het verzet van de burgerwachten en een honderdtal karabiniers-wielrijders (11) aan de Brustempoort te St-Truiden.

De Duitsers stationeerden te Brustem om even uit te rusten en te eten. Ze eisten hooi, stro en haver voor de paarden en brood, boter, melk en eieren voor de manschappen. Ieder Duits regiment beschikte

over een rijdende veldkeuken, getrokken door vier paarden, met brandende vuren, rokende schoorstenen en koks, die de soep roerden terwijl de wagens reden. Daarnaast bezaten ze een rijdende schoenmakerswerkplaats.

De overgebleven doodskophuzaren zinden op wraak en vertrokken opnieuw aan Rasop. Op de Oude Tongersebaan bonden ze hun paarden vast in een boomgaard. Duitse infanteristen (12) kropen verder langs bomen, grachten, huisgevels en in de graanvelden, die de Tongersesteenweg afzoomden. De herberg Renotte op de Pinberg waar een zondagse kegelwedstrijd plaatvond, ging in de vlammen op. De Duitsers beschoten de huizen en haalden de burgers uit de kelders. In trossen van zes, aan elkaar gebonden, werden ze meegesleurd naar hun kampplaats in 'De Gulden Bodem'.

Op de Luikersteenweg arriveerde de 4e Duitse ruiterdivisie met hun artillerie (13) getrokken door paarden. Een lange rij kanonnen werd opgesteld en op St-Truiden gericht. Uit de werkhuizen Vanslijpe, aan het einde van de Hogeweg, stegen rookwolken op toen de infanterie aanviel.

Een Duitse stafauto met witte vlag, reed vanuit Brustem langs de Tongersesteenweg. Hij was bemand door vier officieren, met hun monocle in de oogkas en een getrokken pistool in de hand. Ze wilden waarschijnlijk onderhandelen. Toen hun chauffeur aan de Rellestraat kwam zagen ze de burgerwachten staan en schoten hun revolvers leeg. Twee St-Truidense slachtoffers bleven liggen aan de overkant van het huis Knuts: Leopold-Joseph Renson en Jozef Weins (14). De andere burgerwachten beantwoordden het onverwachts vuren. Een hoge Duitse officier werd getroffen in de keel, de chauffeur werd zwaargewond en een trompetter bleef dood.

De wachtende Leib-huzaren stormden nu ten aanval. Als een grauwe massa stoven 15.000 man naar St-Truiden toe. De verdediging van de Brustempoort stuikte in elkaar en er werd onderhandeld. De Duitsers stuurden de gevangen burgerwacht Jozef Quintens als onderhandelaar: *'Onmiddellijke overgave van de stad of de verwoesting door bombardementen'*. Rond 20.00u op 9 aug. werd de vrije doorgang toegestaan.

De burgerwachten moesten hun wapens op dinsdag 11 aug. tussen 7 en 8 u op de Grote Markt komen inleveren en zouden dan vrijuit mogen gaan. Ze werden echter allemaal aangehouden. Meer dan honderd krijgsgevangenen werden onder bewaking van Leib-huzaren aan het huis Knuts op de Tongersesteenweg verzameld en via Borgloon en Tongeren te voet afgevoerd naar Remersdaal. Onderweg zagen ze verbrande huizen, omgehakte bomen en half verrotte dierenkadavers. Nergens kregen ze eten of drinken. Na een verblijf van twee dagen bij de plaatselijke bevolking van Remersdaal, Teuven en 's Gravenvoeren, werden ze via Aken naar Sennelager bij Paderborn gebracht om met de trein naar het kamp van Munsterlager gestuurd te worden. Op 13 dec. verhuisden ze naar het kamp van Soltau. Op 23 en 25 aug. werden nog respectievelijk 7 en 8 burgerwachten afgevoerd. Ze werden pas op 16 febr. 1915 vrijgelaten.

Om de spontane hulp van de inwoners van Remersdaal te gedenken werd daar op 03 aug. 1919 een gedenkplaat opgehangen. In 1998 werd deze herinneringsplaat terug opgefrist. In aug. 2002 werd een gravure

over dit historisch feit door St-Truiden geschonken en opgehangen in het gemeentehuis van Voeren.

11 VIII 1914

3 VIII 1919

De
BURGERWACHT

van
SINT-TRUIDEN

ERKENTELIJK
AAN DE BEVOLKING
VAN
REMERSDAEL

Aan de herberg Knuts op de Tongersesteenweg werd op 10 aug.1919 een marmeren plaat ingehuldigd:

10 VIII 14 - 10 VIII 19
Hier werd, op 10 Augustus 1914, de Burgerwacht van Sint-Truiden na heldhaftig verzet, door de Duitschers in krijgsgevangenschap weggevoerd.

Deze plaat werd in 1939 wegens oorlogsdreiging weggenomen en belandde op de zolder van het stadhuis. In aug. 2002 werd deze gedenkenis vernieuwd.

De Pruisen trokken naar Velm. 's Anderendaags, maandag 10 aug. 1914, was er een hevig gevecht te Orsmaal-Gussenhoven tussen het 3e regiment lansiers, het 12e Duitse Thüringer-huzaren en het 7e kurassiers (15) van Seydlitz. Het gevecht duurde ruim drie uur en er sneuvelden 29 Belgische lansiers en 21 Duitsers. Te Orsmaal-Gussenhoven werden 15 huizen leeggebrand.

Woensdag 12 aug. vond bij Halen de beroemde '*Slag der Zilveren Helmen*' plaats. De Duitse cavalerie 'de ulanen' leed er zware verliezen tegen de ruitersdivisie van generaal Leon de Witte. Aan Duitse zijde telde men 150 gesneuvelden. De Belgen hadden 180 doden.

Het was de enige overwinning van het Belgisch leger op de Duitsers. De vijand trok achteruit en het bleef acht dagen stil in de streek.

Uit het boek van Marcel Gerstmans (°1895) 'De oorlogsdagen in augustus 1914 te Sint-Truiden', haalden we een passage waarin het bezoek van enkele brancardiers aan Brustem op donderdag 13 aug. 1914 beschreven werd:

'In het hospitaal (16) had men vernomen dat er te Brustem nog onbegraven lijken zouden liggen. Dit was een groot gevaar voor de openbare gezondheid. Er mocht niet gedraald worden om deze doden te begraven. In gewone omstandigheden ligt Brustem maar een paar kilometer van de stad. Toen lag het als in een ander werelddeel. Bovendien moest er rekening gehouden worden met de militaire toestand. Men kon immers gevat worden tussen de op- rukkende Belgische troepen en de wijkende Duitsers. Er was weinig geestdrift om naar Brustem te gaan. Ten slotte slaagde pater Vanhoeymissen (17) en professor Peeters (18) erin een expeditie te plannen die om 2 uur deze namiddag uit het hospitaal zou vertrekken. Ik stemde erin toe mee te gaan (19).

Aan het hoofd van de expeditie naar Brustem stonden pater Vanhoeymissen, redemptorist, en Jozef peeters, priester-leraar aan het Klein Seminarie. Wij waren met een man of tien, waaronder Edgard Rietjens (20), de zoon van de apotheker op de hoek van de Groenselmarkt (21), tegenover de Stiestraat (22), en Jozef Stultjens (23) van de stoffenwinkel op de Grote Markt. Wij hadden een stootwagen mee om de lijken op te bergen en een raderberrie om de lijken één voor één van eventueel afgelegen plaatsen naar de stootwagen te brengen.

Voorop stapte leraar Peeters, die zelf de witte vlag met het Rode Kruis droeg. Ditmaal was het een grote en mooie vlag, een waar pronkstuk, dat in een processie niet zou misplaatst geweest zijn. Wij trokken op door de Kapucienenstraat (24), de Plankstraat, de Eiermarkt (25), de Ridderstraat, de Brustemstraat en de Tongersesteenweg. Bewonderende ogen keken ons na. Onze bewonderaars wisten echter niet dat de kortste weg leidde door de Kroezelhaag (26), de holle baan van de Zeppersesteenweg naar de Baskul (27). Deze weg durfden wij echter voorzichtigheidshalve niet nemen. Het had nauw gestoken of van onze tocht naar Brustem was niets in huis gekomen. Wij beschouwden onze expeditie als een waagstuk. Ook broeder directeur van het hospitaal dacht er zo over. Er was gewikt en gewogen geworden. De militaire situatie was breedvoerig besproken. Eigenlijk waren wij volledig onkundig aangaande de militaire toestand. De vorige maandag was Sint-Truiden ingenomen door de Duitsers(28), maar sinds dinsdag waren omzeggens geen gewapende vijanden meer te zien geweest. Wel waren er de voorbije nacht massaal veel Duitse troepen door of langs de stad getrokken. Wij wisten ook dat de Duitsers te Halen verslagen en nu vermoedelijk in aftocht waren. Zou deze aftocht door Sint-Truiden plaatsgrijpen of niet? Daar de vesting Luik nog steeds standhield, zou de aftocht in ieder geval over Tongeren dienen te geschieden. Wel nu, de lijn Halen-Tongeren lag tenminste tien kilometer van Sint-Truiden verwijderd. Natuurlijk geschiedde zo een aftocht niet in vogelvlucht en men moest rekening houden met mogelijke afwijkingen. Wij konden vrij gemakkelijk al die problemen bespreken en pogen

nuchter te redeneren. Onzekerheid bleef bestaan. 'Wij kunnen onderweg nog altijd zien', zei pater Vanhoeymissen.

Toen wij aan de Baskul en het huis Knuts (29) kwamen, waren wij al veel geruster. Het was duidelijk dat de omgeving van Sint-Truiden van de Duitsers gezuiverd was. Ik wees de plaats, waar wij Renson en Weins gevonden hadden en bracht de expeditie naar het bietenveld waar wij de vorige dinsdag de vier doden gevonden hadden. Het veld lag daar nog steeds vol Duitse uitrustings-stukken. Lijken waren er niet meer te vinden.

'Duitsers' riep plots iemand. Inderdaad er was geen twijfel mogelijk. Op de Pinberg zagen wij twee ruiters met lange lans en opdagen. Zij kwamen onheilspellend naar ons toe. Professor Peeters stelde voor dat wij ons in het bietenveld zouden verschuilen. Maar pater Vanhoeymissen vond dat wij dat liever niet deden. Edgard Rietjens was a priori tegen alles wat pater Vanhoeymissen en vooral professor Peeters voorstelde. Hij vond best maar eenvoudig verder naar Brustem op te stappen en te doen alsof wij de twee huzaren niet gezien hadden.

'Dergelijke onbezonnen handelwijze zal ons zeker in 't verderf storten', antwoordde professor Peeters. Hij zou zichzelf dan maar opofferen en met de twee ruiters gaan spreken. Professor Peeters ging op de weg post vatten, even opzij om niet te doen alsof hij de Duitsers de weg wou afsnijden. Edgard Rietjens sloop hem na en stond nagenoeg naast hem toen de huzaren op zijn hoogte kwamen. Ik hoorde de professor iets zeggen, maar de Duitsers vertraagden niet en bekeken hem nauwelijks. Zij reden verder in de richting van Borgloon.

'Ik geloof dat wij voorzichtig zullen moeten zijn' zegde de leraar. 'Zij zagen er nogal nors uit en schijnen onvriendelijk gestemd te zijn. Ik heb hun gevraagd, of wij de doden mochten begraven en zij hebben niet eens geantwoord'.

Een grote onbeslistheid had de expeditie aangegrepen. Ik kan niet zeggen wie het eerste over rechtsomkeer gesproken heeft. De overwegende meerderheid van het gezelschap wilde terug naar de stad. Maar Edgard was van een andere mening. Hij beweerde dat de Duitsers geen woord verstaan hadden over hetgeen professor Peeters hun gevraagd had en dat het overigens geen zin had zo iets te vragen. Er was niet de minste reden om de tocht naar Brustem op te geven. Daar was veel waarheid in hetgeen Edgard zegde maar het was jammer dat hij er een persoonlijke twist van maakte met zijn vroegere leraar. Professor Peeters antwoordde hem mistevreden: 'Wel als ge zoveel lust hebt, ga jij dan maar alleen'. 'Dat zal ik ook doen,' antwoordde Edgard, 'maar dan moet ge mij de vlag ook meegeven'.

De vlag heeft hij gekregen, maar er was niemand die met hem wilde meegaan, behoudens Jozef Stultjens en ik. 'Weet ge wat hij aan de Duitsers gezegd heeft?' vroeg Edgard. 'Letterlijk dit: Mögen wir die Toten begraben? Daar hebben ze natuurlijk geen snars van verstaan'.

Wij liepen dapper dwars door het Brustemveld, het befaamde slagveld van 1467, de klassieke wandeling naar de Tom van Brustem, die helemaal niet de tom of tumulus is, maar een ruïne van de

burchttoren. Wij bereikten Brustem over het niet minder klassieke wegje tussen de twee hagen. Houten kruisvormige draaiboompjes aan de uiteinden van het steegje laten alleen voetgangers toe (30).

We lieten de burcht links liggen en stapten onmiddellijk het dorp binnen (31). Tot dan toe was het een vreedzame wandeling geweest. Wij hadden geen levende ziel ontmoet, noch burger, noch Duitser. Edgard Rietjens had de rodekruisvlag niet gelost, maar droeg ze slordig op zijn schouders.

Toen wij de eerste huizen van het dorp bereikten, werd onze houding fikser. Tussen zijn twee lijfwachten marcheerde de vaandrig. De mooie vlag wapperde in de wind. Het werd een triomfantelijke intocht. Eenieder verwelkomde ons hartelijk. De mensen van Brustem zagen in ons opdagen een hoopvol teken. Nu was zeker het ergste voorbij en zou het normale leven weldra opnieuw zijn gang gaan. Aan alle huizen werd ons gevraagd binnen te komen om koffie te drinken, maar Edgard had ons gezegd dat wij naar mijnheer en madame Chapel (32) zouden gaan. Dat waren twee St-Truidenaars uit de Tiensestraat. Zij waren goed bevriend met de ouders van Edgard. Ik meen verstaan te hebben dat zij naar Brustem gevlucht waren. Misschien ook was het hun gewoonte, ten minste in de zomer, het week-einde in Brustem te gaan doorbrengen. De heer en mevrouw Chapel ontvingen ons met open armen. Aanvankelijk kon madame Chapel niets anders zeggen dan: 'Maar Edgaarke toch', waarbij zij telkens onze kameraad moederlijk bij de schouders schudde. Maar gauw werden haar vriendschapsbetuigingen meer distributief en kregen wij ons deel van 'Maar jongens toch!' met de bijhorende rituele schuddingen. En of papa en mama Rietjens het goed stelden, en madame deze en mijnheer die? Ja, die maakten het allemaal opperbest. Maar plots begon madame Chapel tekenen van vreselijke gewetenswroeging te vertonen. Zij stond daar maar te praten, terwijl die heren natuurlijk dood waren van de honger en uitgedroogd van de dorst, bij zo een warm en afbeulend weer. Het goede mens stormde naar de keuken, tot grote voldoening van de heer Chapel, die ook graag een woordje wou plaats. Wij dronken koffie en aten lekkere boterhammen en koekjes speculaas en zelfs "koekdenang" (33) alsof St-Niklaas pas gekomen was. Een fles wijn en sigaren brachten ons in een feeststemming. Het bleek dat wij werkelijk de eersten waren van buiten het dorp, die daar sinds zondag waren te zien geweest. Er waren de vorige zondag veel Duitsers in Brustem geweest. Zij hadden in het wilde weg geschoten en twee of drie burgers gedood (34), maar geen huizen in brand gestoken of niets vernield. Zij waren ook bij mijnheer en madame Chapel binnengekomen en hadden zich niet onvriendelijk aangesteld. Maar op de Luikersteenweg was het er erg aan toe gegaan. Daar hadden ze vele huizen afgebrand en burgers gefolterd en vermoord.

Wij zijn uit Brustem vertrokken met waiende banier, even triomfantelijk als wij binnengekomen waren, misschien zelfs iets triomfantelijker. Wij wilden op onze terugtocht het gehucht Lichtenberg (35) verkennen. Wij namen de veldweg (36), die loopt van het dorp tot aan de villa 'Algemeen Stemrecht' (37). Na een halve kilometer sloegen wij links in, in de richting van de Luikersteenweg. Het was een holle weg (38), die geleidelijk dieper werd. Plots kwam een Duitser van de wegberm afgegleden met zijn geweer in de hand. Hij hield ons tegen en vroeg of wij daar iets verloren hadden en wat wij daar kwamen doen. Wij gaven uitleg en

zagen ondertussen een vijftal meter verder nog een paar Duitsers opdagen. Zij riepen dat de schildwacht ons moest laten naderbijkomen. Wij gingen verder en zagen dat in de holle weg twaalf à vijftien huzaren met hun paarden verscholen waren. Eén der soldaten klopte slordig en zonder overtuiging op onze zakken. Wij mochten verder gaan, zegde hij, tot bij de luitenant die verderaf stond. Wij slopen tussen de paarden door. Ik vond het een waagstuk, want ik was bang dat die woeste dieren mij onder hun hoeven zouden vertrappelen. Zij hebben het gelukkig niet gedaan. De soldaten zaten op de berm van de weg en waren aan 't eten of drinken.

De luitenant hield zich op een afstand van zijn onderdanen, zoals het overheid betaamt. Het was een zeer jonge kerel. Zijn soldaten droegen een zwarte kolbak met grip (39) doch overdekt. Hijzelf had een hoofddekse van dezelfde aard in petitgris (40), zoals men zich de kozakken (41) voorstelt. Hij scheen geweldig bewust te zijn van zijn waardigheid en van de grote verantwoordelijkheid die Zijne majesteit de Keizer (42) op zijn schouders gelegd had. Hij was zo welwillend zijn goedkeuring te hechten aan ons plan: dode burgers te begraven wier lijken na vier dagen een gevaar konden worden voor de openbare gezondheid. Daarna beweerde hij dat in België de burgers lafhartig op de soldaten schoten en dat in Heers uit een huis op zijn mannen geschoten was. Hij had het huis doen in brand steken. Ik was blij dat Miel Derwa er niet bij was. Hij zou natuurlijk niet aan de bekoring hebben kunnen weerstaan om aan dat luitenantje, dat nauwelijks een paar jaar ouder was dan hij, allerlei sarcas-tische opmerkingen te maken. Hij zou hem misschien spottend hebben durven vragen of zijn moeder wist dat hij hier zo ver van huis de mensen aan het ambeteren was. Ik dacht aan Miel Derwa omdat ik de vraag zelf zo graag gesteld zou hebben. Maar dat durfde ik natuurlijk niet. Wij luisterden eerbiedig naar de woorden van de wijze krijgsman en Edgard, die het woord voerde, zegde zelfs dat wij het schieten van burgers op soldaten afkeurden. Maar het luitenantje vond het prettig te doen alsof hij verstaan had dat wij het afbranden van dat huis afkeurden, wat hem weer de gelegenheid gaf ons streng te vermanen en pedant te doen over de conferentie van Den Haag.

Edgard protesteerde dat hij slecht begrepen geworden was en Jozef Stultjens en ik betoogden hetzelfde. Mij docht dat die man geen herrie zocht. Hij wou zich enkel doen gelden. Alles kwam terecht en wij mochten onze weg voortzetten. Even voor de Luikersteenweg zagen wij nog een schildwacht, verscholen in een gracht. De Duitsers namen uitgebreide veiligheidsmaatregelen. Wij meenden hieruit de juiste conclusies te moeten trekken. De Duitsers voelden zich op vijandelijk terrein. De militaire toestand was dus nog juist dezelfde als de voorbije week. De inneming van Sint-Truiden de vorige maandag was een voorbijgaand feit geweest. Wij waren nu niet meer bezet. Dat alles was te danken aan de vesting Luik die standhield (43). Zij versperde de weg aan het eigenlijke Duitse leger en zou zonder twijfel nog lang de weg versperren. Inmiddels waren de overwinnaars van Halen de vijandelijke ruitersafdelingen aan het terugdrijven (44). Deze Duitse patrouille moest de flank van de cavalerie in aftocht tegen verrassingen vrijwaren.

De Luikersteenweg bood een troosteloze aanblik. Op deze weg was er vroeger altijd een druk verkeer. Nu lag hij totaal verlaten. Geen mens viel er te bespeuren. De Duitsers hadden er talrijke huizen

in brand gestoken, waarvan de puinhopen nog smeulden. Aan de overeind staande huizen gingen wij op de deuren kloppen en aan de keldergaten roepen. Nergens kregen wij antwoord. Op Lichtenberg kwam een man naar ons toe. Hij had ons van ver zien aankomen. Er waren een paar gezinnen gebleven en de Duitsers hadden hen niet slecht behandeld. Zij hadden alle huizen, waarvan de bewoners gevlucht waren in brand gestoken. Drie ongelukkigen (45) hadden zij verderop tot op Lichtenberg meegesleept. Zij hadden ze op barbaarse wijze gefolterd en uiteindelijk neergeschoten. De Duitsers beweerden dat zij kogels in hun zakken gevonden hadden en zij hadden hen uitgescholden voor laffe moordenaars, vrijeschutters en zwijnen. De arme slachtoffers hadden het uitgeschreeuwd dat zij onschuldig waren en om genade gesmeekt. Maar de Duitsers waren meedogenloos. De 3 burgers moesten met de armen omhoog tegen een muur gaan staan. Wie de armen liet zakken werd met kolfslagen bewerkt. De man was nog zichtbaar onder de indruk. 'Ik heb dat allemaal zien gebeuren', ging hij voort 'en ik heb een zucht van verlichting geslaakt, toen deze drie rampzaligen neergeschoten werden. De Duitsers hebben hun lijken in een mestpoel geworpen'.

De man leidde ons een kleine hoeve binnen en bracht ons tot voor de mestpoel. Weerzin vervulde ons. De gezichten van de drie doden waren naar beneden gekeerd. Slechts de achterhoofden en gedeelten van de ledematen staken boven de aal uit. Al hadden die lijken daar reeds vier dagen in een zeer warm weer gelegen, toch werd ik niet de minste geur van ontbinding gewaar'

Tot daar het verslag van een ooggetuige. Enkele burgers van Brustem werden met het leger meegevoerd, maar acht dagen later vrijgelaten. Jean Niesen (46), werd te Kortembos van zijn rijwiel geschoten. Op woensdag 12 aug. 1914 werd de Brustemse overheid met de dood bedreigd indien er nog één gewerschot gelost werd. Naar het schijnt middagmaalde een zoon van keizer Willem in 't klooster van de ursulinen op Saffraanberg (47).

Meer en meer Duitsers, in grijsgroene uniform, geschoren en gewassen met gepoetste laarzen en bajonetten, marcheerden enkele dagen later al zingend 'Deutschland über alles' voorbij. Iedere soldaat had een bepakking van 30 kilo: geweer, munitie, rugzak, eetgerei, loopgraafwerktuigen, mes, 2 blikjes vlees en groenten, 2 pakjes beschuit, 1 pakje oplosbare koffie, 1 fles whisky, naaigerief, verbandmiddelen, lucifers, plakband, chocola en ta-bak. Officieren droegen een veldkijker en landkaarten. De Duitsers waren steeds bezorgd over schendingen van het volken-recht. Maar zij bevonden zich in het neutrale België. De Belgische weerstand vonden ze illegaal. Hun vergelding was dus in hun ogen rechtvaardig.

Op het feest van O.L.Vrouw-Hemelvaart, 15 augustus, lagen de korpsen van hun hoofdmacht op de lijn Kermt, Brustem, Hoei. De opmars kon nu starten. De Gete werd bereikt door generaal von Kluck's leger op 18 aug. 1914.

Op de Tongerse- en Luikersteenweg bleven steeds oprukkende Duitse patrouilles passeren: voetgangers, wielrijders en ruiters met en zonder kanonnen. De Duitse soldaten marcheerden in cadans met hun benagelde laarzen en zongen marsliederen.

- 01.-Huzaren: lichtbewapende elite-ruiters, voor verkenning en bliksemaanvallen gebruikt.
Ulanen: zware veldslagruiterij, evenals de kurassiers.
- 02.-Thijs Achille.-'9 augustus 1914: rampzalige 60e verjaardag voor St-Truiden', in Koerier, aug. 1974, blz.10.
- 03.-Swennen August.-'De Duitschers in Limburg. 1914-1918', Tongeren, 1921, blz.5.
August Swennen was in St-Truiden drukker van beroep.
- 04.-Barchon plaats t.o.v. Luik, tussen Wandre en Blegny.
- 05.-Lansier: een met een lans bewapende ruiter.
- 06.-Remacluskring.-'Zepperen in Twee Grote Oorlogen', 1994, blz.18.
- 07.-Het waren jongens uit Heers tussen 21 en 30j. door de Duitsers beschuldigd om als burgers geschoten te hebben.
- 08.-De boerderij Clerinx op Lichtenberg, verdween in 1993.
- 09.-Lixhe: plaats op de grens met Nederland, dicht bij Visé.
- 10.-Pinberg: kleine verhevenheid in het reliëf aan de splitsing van de Oude Tongerse baan en de Tongersesteenweg.
- 11.-Karabiniers-wielrijders: soldaten op de fiets en gewapend met een karabijn of kort handvuurwapen.
- 12.-Infanterist was een voetsoldaat.
- 13.-Artillerie was grof geschut, zoals een kanon.
- 14.-Renson Leopold-Joseph, °Otrange 08.10.1872-+09.08.1914,
-gehuwd met Julie Roosen, woonde Luikerstraat 34. Hij ligt te Schurhoven begraven.
-Weins Jozef.-ST.°03.01.1859-+09.08.1914.
-echtgen. Sedert 11.10.1879 van Elisabeth Heeren,°ST.03.01.1859.
-winkelier op de Houtmarkt 37, vader van zes kinderen.
- 15.-Kurassier: cavalerist (ruiterà met helm en kuras (borstharnas). Ze droegen ook laarzen met hoge schacht.
- 16.-Het hospitaal: ziekenhuis van de Broeders van Liefde en de Grauwzusters. In de volksmond: 'hospice'.
- 17.-Pater Vanhoeymissen: redemptorist uit het Stenaartklooster
- 18.-Peeters Jozef: priester-leraar Klein-Seminarie te St-Truiden. Hij was ook rector aan het stedelijk ziekenhuis.
- 19.-Gerstmans Marcel: schrijver van het boek 'De oorlogsdagen in augustus 1914 te St-Truiden. De belevenissen van een brancardier', G. Van West, St-Truiden, 1964.
- 20.-Rietjens Urbain-Henri-Marie-Edgard, Grote Markt 63 te St-Truiden, °ST.05.04.1892-+Brussel 09.02.1933.
- 21.-Groenselmart = Groentenmarkt.
- 22.-Stiestraat = Steenstraat, de huidige Diesterstraat.
- 23.-Stultjens Marie-Gerard-Jozef, Grote Markt 26, te St-Truiden, °ST.24.01.1894-+16.10.1964.
- 24.-Kapucienenstraat is de huidige Clement Cartuyvelsstraat. Het hospitaal was in de Kapucienenstraat (tot 1921).

- 25.-Eiermarkt = kleine markt achter de O.L.V.-kerk.
- 26.-Kroezelhaag = de volksnaam voor de Tichelrijstraat. Nu ingenomen door de fruitveiling Haspengouw.
- 27.-Baskul: op de Tongersesteenweg (Veiling Haspengouw) stond een grote weegschaal of 'bascule' om de karren te wegen.
- 28.-Reeds op 05 aug. 1914 waren er huzaren te St-Truiden en op maandag 10 aug. 1914 werd de stad ingenomen.
- 29.-Huis Knuts: gelegen op de Pinberg langs de Tongersestwg.
- 30.-Deze kruisvormige draaiboompjes waren er getimmerd om de dieren in de weilanden te houden.
- 31.-Zij stapten langs de Bornsteeg en zo via de Beekkant en de Clovisbron naar de Dorpsstraat. (de burcht bleef links)
- 32.-Mijnheer en madame Chapel waren de echtelingen Michel Chapel-Antonie Bessemans, °1864-+1927, Tienessesteenweg 82 te St-Truiden. Ze waren naar Brustem gevlucht bij hun schoonbroer en zuster Theophiel Otten, en Maria-Philomena Bessemans. (hoeve hoek Dorpsstraat-Dorpsplein, die in 1996 vervangen werd een appartementsgebouw).
- 33.-Koekdenang = Dinantse koek.
- 34.-Op Lichtenberg werden 4 mannen gefusilleerd.
- 35.-Lichtenberg: gehucht op de grens van St-Truiden.
- 36.-De veldweg: waarschijnlijk de Hogeweg. Aan de Clovisbron stapten ze door de 'Gulle Weikens'.
- 37.-Villa 'Algemeen Stemrecht' ligt op de Luikersteenweg te St-Truiden. Daar woonde volksvertegenwoordiger Vanslijpe, die geijverd had voor het algemeen stemrecht.
- 38.-De holle weg die links van de Hogeweg moest vertrekken was zeker de Houtstraat (nu Vliegveldlaan).
- 39.-Kolbak met grip = berenmuts met kinriem.
- 40.-Petit-gris = bont van het grijs Siberisch eekhoorntje.
- 41.-Kozak: licht gewapende ruiter. De kozakken waren oorspronkelijk een krijgslustige volksstam in Rusland.
- 42.-Keizer Willem II regeerde van 1888 tot 1918. Op 04 aug.'14 trok zijn leger België binnen. Hij trad af op 09 nov. 1918 en vluchtte naar Nederland.
- 43.-Het fort van Loncin werd op 15 aug. 1914 te 16.45u uitgeschakeld, toen een Duitse granaat bij toeval het kruitmagazijn tot ontploffing bracht.
- 44.-Zes regimenten van de 2e en 4e cavaleriedivisie werden gesteund door het 7e en het 9e bataljon jagers en drie geschutsbatterijen tijdens een hevig gevecht aan de Gete tegen het Duitse IIe cavaleriekorps. Deze strijd dwong de Duitsers achter de Gete terug te trekken. Er stonden 4000 Duitse ruiters en 2000 voetsoldaten tegenover de 2400 ruiters en 400 karabiniers-wielrijders van generaal Leon De Witte. De Belgische 4e gemengde brigade snelde ook ter hulp.
- 45.-In feite waren er vier slachtoffers:
 - Johannes-Joseph Frisson, °Heers 03.09.1884; 30 jaar.
 - Gerard-Henri Smets, °Heers 26.03.1890; 24 jaar.
 - Johannes-Joseph Bex, °Heers 14.03.1892; 22 jaar.
 - Robert-Ghislain-Arnold Maret, °Loncin 11.08.1893; 21 jaar. Hun lijken werden door de paters minderbroeders geborgen. Maret werd te Brustem begraven, de anderen te Heers.
- 46.-Niesen Jean.- °Br.1889-+Br.08.09.1914.
 - z.v. Alphonse-Jacob Niesen en Leonia Pirotte, die op de

Dorpsesteenweg 50bis een herberg uitbaatten.
-het gezin (10 kinderen) verhuisde op 17.03.1907 naar ST.
47.-Vanreempts Franz, soldaat-onderwijzer.
- 'Het Europesche Bloedbad in België, gesteund op officiële
stukken' in: Eendracht, mengelwerk van 24 aug. 1919, n.17.